עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פי"ה מהל' טומאת אוכלין הל' א:
י ב מיי' שם הל"ד:
יא ג מיי' שם הל"ג:
יב ד מיי' פ"ג שם הל"א:
יג ה מיי' פ"ג שם הל"א [ופ"ג הלכה ח]:
יד ו מיי' פ"ה שם הל"ג:
טו ז מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הל"ט:

ואימא אם אינו ענין לשומר דנבלה תנהו ענין לשומר דעלמא שומר להכנים ושומר לצרף אבל יד להכנים לא אלא מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא אלא שומר דנבלה למה לי לגופיה ולמאי אי לאצטרופי אמרת לא מצטרף אי להכנים ולהוציא ק"ו מיד אתיא א)מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא אי הכי שומר דעלמא ב)אימא לך להכנים ומלתא דאתי בקל וחומר טרח וכתב לה קרא ג)היכא דאיכא למידרש דרשינן רב חביבא אמר שאני שומר דנבלה כיון דמעשה יד קא עביד איד שדינן ליה מתקיף לה רב יהודה בר ישמעאל הא דתנן ד)הפיטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אין מצטרף ואמאי קרי כאן על כל זרע זרוע וליכא ותו הא דתנן העור והרוטב והקיפה וכו' מצטרף לטמא טומאת אוכלים מנלן אלא תלתא קראי כתיבי ה)על כל זרע זרוע אשר יזרע חד לשומר דזרעים וחד לשומר דאילנות אידך לשומר בשר וביצים ודגים אמר רב חייא בר אשי אמר רב יש יד לטומאה ואין יד להכשר ור' יוחנן אמר ו)יש יד לטומאה ולהכשר במאי קמיפלגי ז)איבעית (א) אימא סברא איבעית אימא קרא איבעית אימא קרא מר סבר ח)מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ומר סבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו איבעית אימא סברא מר סבר הכשר תחלת טומאה הוא ומר סבר הכשר לאו תחלת טומאה הוא תניא כוותיה דרבי יוחנן כשם שיש יד לטומאה כך יש יד להכשר וכשם ט)שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו כך י)אין מקבלין הכשר אלא (ב) עד שיתלשו אמר רב אין יד לפחות מכזית כ)ואין שומר לפחות מכפול ורבי יוחנן אמר ל)יש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול מיתיבי מ)ב' עצמות ועליהן ב' חצאי זיתים והכנים ראשיהן (א) (ג) ב' לבית והבית מאהיל עליהן הבית טמא יהודה בן נקוסא אומר משום רבי יעקב היאך שני עצמות מצטרפין לכזית

ורב

ואימא אם אינו ענין לשומר דנבלה תנהו ענין לשומר. דאוכל דהא שומר ושומר הוא לאע"ג דכתיב בהו שומר אחרינא חד להכנים דהא לא כתיבא ביד דליתי שומר מינה וחד לצרף ושומר להוציא מיד יליף אבל יד להכנים לא איתרבאי: **אלא מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא.** כלומר הא דפרכינן [ע"א] מרישא אימא יד להוציא ולא להכנים לאו פירכא היא דכי כתיבא יד באוכלין אתחלת טומאתן כתיבא כשהן מקבלין אותה מן השרץ וכיון דמכנסת כל שכן דמוציאה ושומר להכנים ולהוציא מק"ו אתי שומר דזרעים לצרף: **אלא שומר דנבלה ל"ל.** בשלמא כולהו צריכי ואפילו יד דנבלה שלא תאמר דיו אלא שומר דנבלה למה לי הא לא מצטרף: **ואי להכנים ולהוציא בא.** כיון דכתיבא יד בנבלה אתי שומר בק"ו מינה: **א"ה.** דאמרת טרח וכתב שומר מנא לך דמצטרף הא לאו צירוף בהדיא כתיבא ומשום דלא איצטריך להכנים ולהוציא שדית ליה אצירוף אימא להכנים ולהוציא אתא ואע"ג דבקל וחומר מיד אתי מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא: **רב חביבא אמר.** לעולם כדאמרינן מעיקרא דשומר דנבלה דלא איצטריך תנהו ענין ליד ודקפרכת אימא תנהו ענין לשומר דעלמא אבל יד להכנים לא אשכחן לאו פירכא היא דכיון דמעשה יד עביד שאין מצטרף כשאר שומרים אלא מכניס ומוציא כמעשה יד מסתברא דיתורא דידיה דלא איצטריך: **איד שדינן ליה.** להיות ענין ליד דעלמא והשתא כולהו צריכי כל ידות דכתיבי להוציא צריכי דהדא מאידך לא אתיא כדאמרן ודנבלה משום שלא תאמר דיו שומר דנבלה להיות ענין ליד להכנסה ושומר דאוכלים לצרף: **הפיטמא של רמון.** ד)הוא שומר על פיו והנץ שומר אחר ע"ג הפיטמא כמו שיש על אגוזים שומר ע"ג שומר: **אין מצטרף.** דאין שומר ע"ג שומר כדאמרינן לקמן ה) פיטמא מיהא מצטרף ואמאי הא ליכא למימר כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה ו)הא לאו זרעים נינהו וכשנוטעין אילן אין נוטעין אלא יחור ואם נוטעין רמון כבר נשרה אותה פטמא שהיא כעין פרח שבראש התפוחים ומתניתין נמי דקתני עור מצטרף משום שומר הא לא כתיב שומר אלא בזרעים וטעמא משום דזרעי ליה בהדיה הוא: י)**ג' קראי.** זרע זרוע יזרע: **יש יד לטומאה.** להכנים ולהוציא כדאמרינן [ע"א]: **ואין יד להכשר.** אין תורת יד לענין הכשר שאם הוכשרה היד לא הוכשרו הזרעים: **מקרא נדרש.** י)ט)לכל דנפקי ידות מיניה נדרש לפניו אטמא הוא ולא לפני פניו אוכי יותן מים דהוא רישא דקרא: **תחלת טומאה הוא.** ויש לו יד ח) (ב) טומאה: **וכשם שאין.** זרעים מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו כדאמרינן בת"כ י) אם אתה אומר מחוברין טמאין טימאת את הכל שאין לך מחוברין שאין שרצים מצויין אצלם: **פול.** פחות הרבה מכזית: **אין יד לפחות מכזית.** אם יש אוכל פחות מכזית כגון פול או חצי זית בשר ולו יד והרי (ג) הן עם אוכלין כביצה ונגעה טומאה ביד הואיל ועיקרו אינו כזית ביחד אין חשוב להיות לו יד והכל טהור אבל יש שומר לפחות מכזית ובלבד שיהא כפול: **וכן אין שומר לפחות מכפול.** לא להצטרף לענין כביצה ולא להכנים ולהוציא כגון עצם ובו מוח פחות מכפול והוא עם אוכלין כביצה או עדשים בשרביטיהם: **ורבי יוחנן אמר כו' ויש שומר לפחות מכפול.** אבל יד לפחות מכפול לא מדלא ערבינהו ותני יש יד ויש שומר לפחות מכפול: **והכנים ראשיהן השנים.** אותן ראשין שאין בשר עליהן והן של מת: **הבית טמא.** המאהיל על היד כמאהיל על הבשר עצם בלא בשר מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל [אהלות פ"א מ"ח]: **היאך שני עצמות.** אם היה עצם אחד וכראשו אחד כזית ט)מודינא דיש לו יד להביא טומאה לבית אבל יד לפחות מכזית לא אמרינן:

ורב

מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא. הקשה רבי אליהו מנלן ידות בכלים דעלמא דמיד לזרעים ומטר ונבלה לא אתו דמה להנך שאין להם טהרה במקוה ונראה משום דדרשינן בתורת כהנים והנוגע בהן לרבות את הידות והוא אפשר דלשאר כלים איצטריך ומי לא כתיב אלא ההוא קרא למודיה הוה מוקמינן ליה כדמסתבר טפי: **וכשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו.** וא"ת אדרבה יותר ראוי לתלות טומאה בהכשר דמה שאין מטמא זה תלוי בהכשר דמעיקרא לא הוכשרו וכ"ת דאפשר באילן מלא פירות שנתלש והוכשר וחזר ונטעו מי אפשר לומר כן דהא כשחזר ונטעו בטל ליה הכשר כשהשריש שאפילו טומאה בטלה כדאמרינן (תרומות פ"ט מ"ז) גבי גידולי תרומה וי"ל דפשיטא ליה שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו כדפי' בקונטרס שאם (ד) אומר מחוברין טמאין טימאת [את] הכל וקאמר דה"נ אין מקבלין הכשר אלא לכשיתלשו אפילו לקבל טומאה אחר התלישה וא"ת מהיות טעמא דפשוט לו בטומאה תפשוט לו בהכשר שאם אתה אומר כן הכשרת הכל במחובר וי"ל דאין זה תימה כל כך אם נאמר דהוכשר הכל במחובר ע"י גשמים שנופלין על הזרעים: **אין יד לפחות מכזית.** פי' בקונטרס כגון פול או חצי זית בשר ולו יד והרי הוא נ)עם כביצה אוכלין ואין נראה דאפילו היה נוגע בחצי זית עצמו לא היה טמא מדאמרי' בפ"ק (לעיל דף כד:) התורה העידה על כלי חרס אפילו הוא מלא חרדל אלמא אי לאו אויר כלי חרס לא הוי כמו במחובר אע"פ שנוגעין יחד ותנן נמי בפרק בתרא דחגיגה (דף כ:) הכלי מצרף כל מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה ומבעיא לן בהקומץ רבה (מנחות דף כד.) אי דוקא דנגעי אהדדי או לא ומי נגיעה חשיב כמחובר א"כ פשיטא דבלא נגיעה איירי דבנגיעה לא היה צריך צירוף כלי ונראה לפרש שזה חצי זית מחובר עם כביצה אוכלין אבל אינו מחובר כל כך ואם היה מגביה אותו היה ניתק אותו כביצה אוכלין מאותו פחות מכזית דלא הוי יד לשאר אוכל אלא לפחות מכזית ולפי' הקונטרס שמפרש בעלמא דאוכל כל שהוא מקבל טומאה א"ל לומר שהוא מחובר עם שאר אוכלין אלא בעי אם מכניס טומאה לאותו חצי זית אבל להוציא אפילו היה זית שלם ונגע בו לא היה טמא דצריך כביצה ואפילו אם אין מקבל טומאה בכל שהוא מדאורייתא איכא למימר דמבעיא ליה אי מקבל טומאה מדרבנן דמדרבנן מקבל טומאה בכל שהוא: **והבית מאהיל** ג)עליה הבית טמא. ויד למת נפקא לן במה הצד מנבלה ותנור דמה נבלה שאין מטמא באהל כו' ומי פרכת מה לנבלה שכן אוכל תאמר במת שאין אוכל כדאמרינן בפרק דם שחיטה י)א) תנור יוכיח מה לתנור שכן מטמא מאוירו נבלה תוכיח הצד השוה שבהם שמטמא וידיהם כיוצא בהם כו' וא"ת לענין אהל נימא דיו וי"ל דמעיקרא נ)ודאי לא אשכחן בטומאה חמורה ידות הוה פרכינן על נבילה דיו אבל השתא דאשכחן יד בטומאה חמורה דהוי כגוף לענין מת נמי משוין יד כגוף:

ורב

רבינו גרשום

להכנים מיד דנבלה ושומר לצרף שומר דאוכלין מעל כל זרע זרוע אשר יזרע וגו' כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה. ושומר דנבלה הוא דלא צריך ומי הוא שומר דנבלה הנוגע בנבלתה טמא דאוקימנא בעור שהוא שומר ואם אינו ענין [ליד דנבלה תנהו ענין] ליד דעלמא יד להוציא ויד להכנים ושומר לצרף מעל כל זרע זרוע אשר יזרע: אלא מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא כי יותן מים על זרע וכו' טמא הוא לכם דאפקינן ידות דאוכלין מעיקרא כי כתב יד אהכנסה כתיב שמכניס הטומאה מן הידות לאוכלין ומה דאמרינן דמוציא את הטומאה מאוכלין לידות בק"ו אתי השתא עיולי מעיילא אפוקי מיבעיא: אלא שומר דנבלה למה לי אי לאיצטרופי כלומר מעיקרא אמרינן שומר בנבלה ואיצטריך יד להוציא ויד להכנים והשתא אמרת מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיב והוצאה ק"ו א"כ שומר דנבלה לא איצטריך אלא לגופיה: אי להכנים ולהוציא ק"ו מיד אתי. כלומר מה יד שאינה מגינה מכנסת ומוציאה: אי הכי שומר דעלמא נמי אימא להכנים ולהוציא כלומר ולא לצרף: כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ומאי דרשא דרשינן ביה לצרף. רב חביבא אמר שומר דנבלה כו' כלומר לא מצית למיפרך ואימא אם אינו ענין לשומר דנבלה תנהו ענין לשומר דעלמא אלא ליד דעלמא שדינן שומר דנבלה להוציא ולהכנים מ"ט כיון דמעשה יד קעביד דהעור שהוא שומר מעשה יד קא עביד שיכול לאוחזו בעור ונמשך הבשר בכלל העור: הפיטמה של רימון זו היא קליפה שומר של רימון: קרי כאן על כל זרע זרוע וליכא. כלומר דבעינן כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה וליכא: אלא תלתא קראי כתיבי ואלו הן תלתא קראי. זרע זרוע אשר יזרע ג' פעמים חד לשומר דזרעים. כלומר שמצטרף להשלים האוכל. וחד לשומר דאילנות כלומר שומר של פרי וחד לשומר ובשר בצים ודג כלומר כולן מצטרפין להשלים. שומר דבשר העור. שומר דביצים הקליפה. שומר דדגים הקשקשים: ידות לטומאה בלומר להוציא ולהכנים: ואין יד להכשר. דאי הוכשר היד לא הוכשר האוכל: מר סבר מקרא נדרש לפניו כלומר כתיב וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם אלו הידות ונדרש לפניו כלומר היכא אמרי' לכם לרבות את הידות לענין טומאה שלפניו דלכם הוא ולא לפני פניו וכי יותן זה הוא ההכשר והוא לפני פניו דלכם: מר סבר הכשר תחלת טומאה היא. כלומר כשם שיד לטומאה כך יד להכשר: אין מקבלין הכשר אלא לכשיתלשו. כלומר שאם הוכשר במחובר לא חשוב הכשר: אמר רב אין שומר לפחות מכפול. כלומר מה דאמרי' דשומר מכניס ומוציא ומצטרף אין חשוב שומר לפחות מכפול ואין יד לפחות מכזית כלומר מה דאמרי' דיד מוציא ומכניס אין חשוב יד לפחות מכזית אוכלין. מיתיבי שני עצמות ועליהן שני חצאי זיתים. כלומר והכניס הידות לבית והבית מאהיל עליהן הבית טמא אע"ג דשני חצאי זיתים חוץ לבית דאמרי' דמצד זה שבשר המת שעליו בא הטומאה לצד אחר:

מסורת הש"ס

א) [פסחים יח: וש"נ], ב) [וגירסת הילקוט אימא לך להכנים ולהוציא ומילתא כו' ועיין רש"א], ג) [פסחים טו: קדושין ד:], ד) [עוקצין פ"ב מ"ג ברכות לו:], ה) [ברכות ד: וש"נ], ו) [שבת לב: וש"נ], ז) תוספתא דאהלות פ"ד ה"ד, ח) [דף קיט:], ט) צ"ל לכם, י) [שמיני פרק יו], כ) צ"ל עם אוכלין כביצה, ל) צ"ל עליהם, מ) [כריתות דף כא:], נ) צ"ל דלא אשכחן.

* * *

תורה אור השלם

1. וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל כָּל זֶרַע זֵרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא: ויקרא יא לז

* * *

גליון הש"ס

גמ' ואין שומר לפחות מכפול. ע"ל דף קכ ע"ב תוס' ד"ה אבל:

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' והכנים ראשיהן השניים לבית: (ב) רש"י ד"ה תחלת וכו' לטומאה: (ג) ד"ה אין יד וכו' והרי הוא עם אוכלין: (ד) תוס' ד"ה וכשם וכו' שאם אתה אומר:

* * *

מוסף רש"י

הפיטמא של רמון. הפרח שבראשו, כעין שיש לתפוחים ולאפרסקין, מצטרפת. לכביצה לטומאת אוכלין (ברכות לו.). והנץ שלו אין מצטרף. אע"ג דקי"ל שומרים מצטרפין לטומאה קלה דהיינו טומאת אוכלין, הני מילי קליפת האגוז והרמון, אבל הנץ שומר על גבי שומר הוא ואין מצטרף (שם).

* * *

שיטה מקובצת

א] אי בעית אימא קרא איבעית אימא סברא: ב] אלא לכשיתלשו אמר רב: ג] והכנים ראשיהן השנים לבית: ד] הפיטמא של רמון שומר הוא לו על פיו: ה] מוציאין לזריעה דהא לאו זרעים: ו] משום דזרעי ליה בהדיה הוא. נ"ב נ"א בקצת פירושי רש"י ז"ל בהדיה הוא כדגמרינן מקראי דזרע זרוע אשר יזרע הס"ד: ומה"ד יש יד וכו': ז] מקרא נדרש לפניו לכם דנפקי ידות: ח] ויש לו יד כטומאה: ט] וכראשו אחד כזית בשר מודינא דיש לו: י] כדאמרינן בפרק דם שחיטה לאפוקי מה אע"ג דממילא ליה לא מטמא טומאת אוכלים משום דבטלה דעתו אצל כל אדם. כן מצאתי בתוס' שאנץ: